

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ*
KLEBELSBERG KUNO-ÖSZTÖNDÍJ
2022

A kutató neve	
Füri Katalin	
A kutatás témája	
Magyar származású fotográfusok Norvégiában	
A kutatás helyszíne	
ország, város	Norvégia, Oslo, Stavanger, Tromsø
intézmény(ek)	Norvég Nemzeti könyvtár / Nasjonalbiblioteket, Nemzeti Múzeum fotótára / Nasjonalmuseet, Norvég Állami TV archívuma / NRK
A kutatás ideje	
(é/h/n) 2022. /07./06. – 08./05	

*

* Jelen beszámoló további szerkesztés nélkül kerül közzétételre az ösztöndíj adományozójának honlapján.

A kutatott gyűjtemények, az átnézett iratok, dokumentumok és a találatok rövid ismertetése (tételes találati jegyzék nélkül)

- A kutatás két részből állt, a fent is említett intézményekben (Norvég Nemzeti könyvtár / Nasjonalbiblioteket, Nemzeti Múzeum fotótára / Nasjonalmuseet, Norvég Állami TV archívuma / NRK) az elérhető magyar vonatkozású fotográfiai dokumentumokat és magyar fotográfusok munkáit kerestem, gyűjtöttem össze.
- Párhuzamosan a fotógyűjtemények és magyar vonatkozású anyagok kutatása mellett norvégiában élő magyar származású fotográfusokkal készítettem interjút.
- Kutatásom és az egy hónapos ösztöndíj nagyobb része az életút interjúk előkészítésével és kivitelezésével telt. Tizenkét művésszel, professzionális fotográfussal vettem fel a kapcsolatot, akik közül kilencen vállalkoztak hosszabb interjúra, név szerint:

Balotay Krisztina (Tromsø), **Bereczki** Molnár Orsolya (Moi Rana), **Berkes** Fruzsina (Brumundal), **Bíró** Boglárka (Oslo), Astrid Bodlin **Dahlheim** (Notodden), **Dávoti** Barnabás (Oslo), Orsolya **Haarberg** (Vågå), **Kállai** Krisztián (Drammen).

A fotográfusokkal többségében otthonukban, vagy lakóhelyük városában találkoztam, a beszélgetés és interjúfelvétel részeként életterükbe is betekintést nyertem. Dokumentáltam a helyszíneket, az interjúalanyok által bemutatott fotómunkákat, az interjúk hang- és videofelvételen is rögzítésre kerültek.

- A kortárs fotográfusok felkeresése és interjúzása mellett találkoztam az 1956-ban Norvégiába menekült operatőr **Csák János** lányával, Csák Ildikóval (Lillestrøm), édesapja hagyatékának gondozójával. A Csák Ildikónál fellelt fotódokumentumok (stand- és werkfotók) és emlékirat a filmes Csák János életének meghatározó állomásait tárják fel a magyarországi pályakezdéstől (50-es évek) a norvég időszakig, többek közt a norvég TV- nél (NRK) töltött több évtizedes termékeny periódust is bemutatva.

A fotográfusok bemutatása:

Balotay Krisztina az északi tenger élővilágának elkötelezett fotósa, a Tromsøi egyetem számára, és más kutatóközpontoknak gyűjt rendszeresen fotóanyagot, kiemelten az orkák világát tanulmányozza. Fotóit külföldi fotóügynökségek is nyilvántartják. Ismeretterjesztő videóit elérhetők a youtube-on, nagy népszerűségnek örvend Valdimir Beluga bálnáról készített dokumentumfilmje.

<https://krisztinabalotayphoto.com/about/> <https://orcachannel.com/>
<https://marineconnection.org/a-tale-of-a-whale-hvaldimirs-journey-in-norway/>

Bereczki Molnár Orsolya fotográfus Észak-Norvégiában Moirana városának fotográfusa, az alkalmazott fotográfia minden területén tevékenykedik, fő profilja a portréfotózás.

<https://www.bmphotography.no/om-meg/>

Berkes Fruzsina Osló környékén működő fotográfus, brummundal-i stúdiója mellett művészeti fesztiválokon készít fotódokumentációkat, a Hamarban kétévente megrendezett performansz fesztivál fotósa, leginkább előadások, koncertek inspirálják munkájában.

https://kunstbanken.no/performance_mal/performancefestival-2021-naerhet-pa-avstand/?newWindow=1

Bíró Boglárka képzőművész jelenleg Oslóban él, korábban északon Altában töltött egy évet, akkor készültek képzőművészeti ihletésű fotósorozatai. Műveiben gyakran kever más technikákat, médiumokat. Művészi projektjeinek meghatározó része a fotográfia és a fotódokumentáció.

<https://kultura.hu/leplezett-idegenseg-kiallitas-a-skandinav-hazban/>

Astrid Bodlin **Dahlheim** a Telemark films marketing igazgatója, az északi világ, a norvég természet, a viking kultúra elhivatott kutatója. Egyéni stílust teremtő fotográfiái nagyon gyorsan helyet kaptak nemzetközi gyűjteményekben, a viking történelem és a norvég táj zord, misztikus rétegeivel telítődnek fotói. A National Geographicban jelent meg publikációja a témában.

<https://imgur.com/gallery/84gShCZ> <https://ng.24.hu/tag/betlehem-eszter/>

Dávoti Barnabás az MBK norvégiai Magyarok Baráti Köre egyesület tagja, részt vesz kulturális programok szervezésében, fotós nagy múltú tapasztalattal, a közeljövőben nyílik kiállítás tematikus életképeiből és portréiből.

<https://www.instagram.com/davotibarna/>

Orsolya **Haarberg** jelenleg Vågå-ban élő fotóművész, absztrakt kompozíciókká formálódó természetfotóival nemzetközi hírnévre tett szert. Természetfotós, aki azt a hagyományos szemléletet vallja munkájában, miszerint a természet részévé kell válni ahhoz, hogy a személyes inspiráció és a természet adta élmények esszenciáját létre tudja hozni a képekben.

<https://www.haarbergphoto.com/>

<https://www.nationalgeographic.co.uk/photographer/orsolya-haarberg> Négy fotókönyve, fotóalbuma jelent meg többek közt Izlandról és Lappföldről. <https://fjellheimengalleri.no/>

Kállai Krisztián Drammenben élő fotós, norvégiai tájak életképek dokumentálására vállalkozott. <https://www.instagram.com/kryxplain/>

Csák János (1925–2001) magyar származású operatőr, Norvégiában, az NRK (Állami Norvég Televízió) munkatársa. Az 1970-ben forgatott norvég játékfilm az Ole Høiland tolvajmester balladájának vezető operatőre. Számos ismeretterjesztő kiadványhoz, könyvhöz készített fotóillusztrációt.

Az 1956-os magyarországi felkelés előtt magyar filmes közegben dolgozott, a forradalom idején dokumentálta eseményeket, gyalogosan átszökött a határon Ausztriába, majd a fotókat és a filmet Bécsbe csempészve átadta fotós ügynökségeknek. 1957. január 10-én érkezett családjával Norvégiába.

<https://www.nrk.no/urix/nrk-fotografens-historiske-bilder-1.1194916>

A kutatás módszere

- Az interjú projektet egy minikutatás előzte meg, amely során a közösségi média segítségével különböző magyar csoportokban, norvégiai internetes fórumokon felhívást tettem közzé, hogy rátaláljak a Norvégiában élő magyar fotográfusokra. Miután a feltérképezés eredménnyel zárult és kiderült, hogy megfelelő számú fotós áll rendelkezésre ahhoz, hogy egy szakmán keresztül bemutathassam, ha nem is reprezentatív jelleggel, a Norvégiában élő magyar származású lakosság egy speciális csoportjának életút variánsait. Képet kapva az ezredforduló első évtizedeiben működő magyar fotósok munkájáról, társadalmi helyéről, identitásáról, a norvég környezethez és kultúrához való viszonyáról.
- Az alanyokat előzetesen részletesen tájékoztattam a kutatási tevékenységről, a témáról, az interjú hosszáról és lehetséges helyszínéről. A kezdési időpont és helyszín egyeztetése az alanyok javaslatai alapján, az ő igényeiket figyelembe véve történtek. Tapasztalataim alapján a konszenzusos egyeztetés sok esetben a bizalmi légkör megteremtéséhez is hozzájárult. A felvétel készítéséről, a publikálásról és kutathatóságról szóló beleegyező dokumentum tartalmát előzetesen ismerttettem az interjúalanyokkal, majd a találkozásnál még az interjú kezdete előtt kitöltötték a formanyomtatványt.
- A félig strukturált interjúk módszerét használva, a kapcsolatfelvétel és az időpont egyeztetések után egy előzetes kérdéssort¹ kaptak az interjúalanyok, amely a vázát

1

Interjúvázlat	Családi háttér	Hol született? (Norvégia, Magyarország)
		Milyen kulturális hatások érték?
		Hogyan került kapcsolatba a magyar kultúrával?
		Hogyan határozza meg a kulturális identitását?
		Beszéljen magáról, az életútjáról – bármiről, amit fontosnak tart
Magyar közösségek		Használja-e a magyar nyelvet a hétköznapi életben?
	Jár-e bármilyen hagyományos magyar közösségbe?	
		Tart-e kapcsolatot Magyarországgal?
		Tart-e valamilyen magyar hagyományt?
		Mit gondol: tud-e a fotográfia (és a művészet) kiindulópont lenni egy magyar közösség építéséhez? (az identitás ápolásához)
Fotográfia	Miért választotta a fotográfiát?	
		Min dolgozik most?
		Fontosnak tartja-e az egyéni és a közösségi emlékezetet a közösség és az egyén identitása szempontjából?
		Mit gondol: Hogyan tud a jelen fotográfiája kapcsolódni az emlékezetéhez?
		Van-e bármilyen jellemző képe Magyarországgal, magyar témával kapcsolatban? Vagy amelyik kulturális identitásához kapcsolódik?
		Megtenné, hogy kiválaszt néhány fényképet, amelyik személyesen fontos Önnek és beszélne róluk?

biztosította az azt követő beszélgetésnek. Ezt az interjúvázlatot minden alany megkapta, így ez volt a közös nevező, vagy kiindulópont, amely alapot képezett az összehasonlításra. A vázlatban megfogalmazott kérdések azonban nem voltak kötöttek a későbbi interjúra nézve: a sorrendet rugalmasan lehetett alakítani. Az úgynevezett „puha” interjú során a kérdező úgy irányítja a beszélgetést, hogy reagál az alany gondolataira, emiatt új kérdések, témák is felmerülhetnek az egyes beszélgetések során. Ezt az elvet követve, az interjúalanyok emelhetik ki a számukra fontos témákat. Jellemzően ezek az életút beszélgetések a szakmai fejlődésről, az ehhez kapcsolódó helyszínek szerepéről, történetekről szólnak. Esetünkben kiemelt jelentőséget kapott a helyszín, munka és életvitel norvég környezetben, illetve a hungarika kutatás részeként fontos témának számított az identitás és emlékezet kérdésköre.

- Az interjúkat hangrögzítővel és videokamerával rögzítettem. A felvételek átlagosan 1,5-2 óra hosszúak, a filmeket megszerkesztett változatban az utómunkák befejeztével a Széchényi Könyvtár Történeti Fénykép- és Videótárában lesznek elhelyezve. A rögzített interjúszövegek átírássra kerülnek és kutatás céljából felhasználhatóvá válnak.

A kutatási eredmények szélesebb közönséggel történő megismertetése (előadás(ok), publikáció(k) stb.)

Tervezett publikációk, előadások:

Az Országos Széchényi Könyvtár honlapján és egyéb internetes felületeken jelenik meg **Magyar fotográfusok Norvégiában** címmel egy blogsorozat, melyben műfaji válogatásban mutatom be a felsorolt fotográfusok tevékenységét, munkáit.

Az OSZK Történeti Fénykép- és Videótárában **beszélgetéssorozat** szerveződik az interjúalanyok részvételével, munkájuk bemutatásával. Orsolya Haarberg, Astrid Bodlin Dahlheim, Bíró Boglárka, Balotay Krisztina közreműködésével.

Csák János hagyatékának teljes feldolgozása, publikáció.

Egyéb disszeminációs tervek:

Magyar származású norvégiában élő fotográfusok bemutatkozása a Magyar-Norvég Fórum szervezésében.

Az **MBK** Norvégiai Magyarok Baráti Köre szervezésében **kerekasztal-beszélgetés** magyar fotográfusokkal Oslóban.

Minikiállítás ismeretterjesztő előadással, Balotay Krisztina fotókiállítása az OSZK Történeti Fénykép- és Videótárában.

A Skandináv házzal együttműködve kiállítások szervezése (Orsolya Haarberg, Astrid Bodlin Dahlheim, Bíró Boglárka, Balotay Krisztina)

A kutatással kapcsolatos gyakorlati észrevételek (ide értve a leendő ösztöndíjasok számára hasznos tanácsokat)

Az interjúzás során tapasztalt általános észrevételekből származó további kutatási lehetőségek:

Az interjúk alapján helyspecifikusan általánosítható, hogy 2010-2020-ban jellemzően középkorú, illetve fiatal fotográfusok működnek Norvégiában. Korábbi, illetve már a 20. században itt működő fotográfusok jelenléte nem jellemző, nem ismeretes korábbi magyar fotós stúdiók működése sem. Érdekes lenne kiterjeszteni a kutatást a teljes skandináv térségre, összehasonlítani a svéd, dán, illetve finn és izlandi változatokat, jellemzőket a norvéggal.

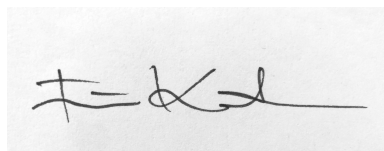
Az interjúalanyok fotográfiai műfajok használatának vizsgálatakor egyértelműen meghatározó jelentőségű a norvég természet erős hatása az alkotókra. Az érintetlen természet, illetve a természet domináns jelenléte fontos motiváció, és kiemelt oka az alkotói terület megválasztásának. A helyválasztást, mint tényezőt tovább lehet vizsgálni esetleg más kint élő magyar csoportoknál is. A fotográfusok egyébként akkor is kötődnek a norvégiai tájhoz, ha más fotós műfajban tevékenykednek, olykor kiterjesztik, illetve megtanulják a természetfotó műfajhoz kapcsolódó technikákat is.

Praktikus tapasztalati észrevételek az interjúzás során:

Az interjúkészítés gyakorlati megvalósításához érdemes duplán biztosítani a felvételhez szükséges eszközöket, érdemes egyszerre készíteni hang- és videofelvételt, és gondoskodni a tápegységek megfelelő működéséről (pótelelemek, hosszabbító). A felvételkor fontos szempont a zárt, csendes környezet, ha ez nem az interjúalany lakása, akkor alaposan elő kell készíteni, meg kell tervezni, hol történjen a találkozó. Érdemes a kiválasztott városok könyvtárait felkeresni, ahol zárt mini konferencia terekben, munkaszobákban lehet a felvételeket elkészíteni.

Az előzetes tájékoztatás és tervezés nagyon fontos része a projektnek, főleg ha egy meghatározott időkeretben külföldön kell a találkozókat, interjúkat megszervezni.

Kelt: Budapest, 2022. november 2.

kutató aláírása